

Hidas Judit

ESZTER ÉLNI AKAR

REGÉNYRÉSZLET

Amikor anyám és apám megismerkedett, mindketten ígéretes jövő előtt álltak. Apám tudósnak készült, anyám közgazdásznak. Apám szülei áldásukat adták anyámra, pláne, amikor kiderült, hogy rendben van a származása. A zsidó vallást ugyan senki sem tartotta, de Klári mamának nagyon fontos volt, nehogy siksze kerüljön a családba. Állítólag emiatt marta el apámtól egy korábbi szerelmét, amit apám sosem bocsátott meg neki.

Anyám szülei, Márti mamáék hithű kommunisták voltak, ők folyton azt hangoztatták, hogy a vallás nem számít, mindenki egyformán magyar, nekik inkább a politikai nézetek voltak a fontosak.

„Ha annak idején mindenki így gondolkodik, holokauszt sem lett volna”, magyarázott mindig.

Ők úgy hitték, akkor lesz itt boldog világ, ha mindenki egyforma lesz, még akkor is, ha erre kényszeríteni kell némiképp az embereket. Ehhez pedig szerintük az volt a legcélravezetőbb, ha a viszonylagos anyagi egyenlőség mellett senki sem gyakorolja a vallását, legyen akár zsidó vagy keresztény.

Amikor apám megismerkedett anyámmal a hetvenes évek elején, még nem volt annyira rendszerellenes, mint később. Persze akkor is látta a hazugságokat, de hitt a rendszer megreformálásban. Kritikai észrevételeit pedig csak fiatalos lázadásnak vették anyám szülei, amit egy fiúgyereknek könnyen megbocsátottak. A lényeg az volt Márti mamáék számára, hogy apám családjában is párttagok voltak, és támogatták a rendszert.

Úgy tűnt tehát, apám és anyám minden szempontból illik egymáshoz, rendben volt a származásuk, mindkét oldalon párteberek voltak a szülők, a fiatalok egyetemet végeztek, és szép jövő előtt álltak. Senki sem gondolta akkoriban, hogy pár év múlva úgy érzik majd, fényévekre vannak egymástól.

Mindkét nagyanyám világlátésében büszke volt arra, hogy dolgozó nő, és nincs a férfiak kényének-kedvének kiszolgáltatva, de ezzel az egyenjogúság kérdése le is volt a részükről zárva. Úgy hitték, a kommunizmus megvalósította a férfiak és a nők közötti egyenlőséget, mint ahogy a hivatalos propaganda is az egyenjogúságról harsogott.

Ennek ellenére mi sem volt természetesebb a számukra, mint hogy ők a férjük mellett csak másodhegedűsök, és a családért, a gyerekekért elsősorban ők felelnek. Annyival viszont előnyösebb volt a helyzetük például anyámék generációjával szemben, hogy még együtt éltek a szüleikkel, akikre otthagyhatták a gyerekeket. Nyugodtan dolgozhattak nyolc-tíz órát anélkül, hogy a férjüket igénybe kellett volna venni.

Anyám és apám számára azonban már elképzelhetetlen volt, hogy egy fedél alatt maradjanak a szüleikkel. Ez a függetlenségük totális megcsorbításának számított volna. Ugyanakkor anyámnak már minden otthoni feladattal egyedül kellett megküzdenie, miközben a munkájában is szeretett volna helytállni, akárcsak az anyja. Apám szemében viszont az egyenlőség politikai síkon létezett, amelyért érdemes parázs elméleti vitákat folytatni, tüntetni, könyveket csempészni, sőt, még az egzisztenciáját is kockára tenni, de hogy ő otthon unatkozzon egy gyerekkel, vagy olyan feladatokat végezzen, mint a bevásárlás vagy a takarítás, azt már nem. Ez viszont megterhelte a kapcsolatukat némiképp. A különbségek mind több helyen ütköztek ki, és a hétköznapi apróságoktól elértek a legáltalánosabb kérdésekig.

Az apám például a rendszerváltás utáni Kánaánt is másképp képzelte el, mint az anyám. Ő főként a szabad szellemet és az őszinteséget hiányolta a kommunizmus alatt, és nem érdekelt az autó, a bútor, a ruha, számára ez mind anyám egyszerűségét bizonyította. Később a bunkó újjazdagokat is csak szánta, igaz, ekkor már ő is vállalkozóként dolgozott, nyitott egy kis lemezboltot, mivel főiskolai, egyetemi állása továbbra sem lehetett.

Hamarosan pedig úgy beszélt a lemezárúsításról, mintha ez a legmagasabb szellemi tevékenységek közé tartozott volna, magát pedig igazi zenei ínycsenek gondolta abban a sötét, hat négyzetméteres boltban a körút egyik mellékutcájában. A gyűjteményéhez tilos volt bárkinek hozzányúlnia, zárt vitrinben őrizte otthon a legértékesebb darabokat. Ugyanez az érinthetlenség vonatkozott apám kocsijára is. Mindig rettegve vittem ki a biciklit a garázsból, nehogy hozzáérintsem az autója oldalához, mert a legapróbb karcolásokat is rögtön észrevette. Ilyenkor úgy esett nekem, mintha egy templomi kegytárgyat tettem volna tönkre. Egy szó mint száz, apám holmijai valamilyen magasabb szféra tartozékainak számítottak, amihez nekünk, halandó embereknek nem volt jogunk hozzányúlni.

*

Annak ellenére, hogy a szüleim mást vártak az új világtól, azt mindketten biztosan tudták, hogy akármit is jelentsen a rendszerváltás, a jó élet csupán egy karnyújtásnyira van tőlünk.

Az első demokratikus választások után anyám szüleinek lassan bele kellett nyugodniuk abba, hogy egy időre el kell napolni a proletárforradalmat. De nézeteikhez továbbra is ragaszkodtak, és hiába próbáltuk őket elhallgattatni, apám szerint a múlt bizony ott maradt a lakásuk szocreál mágneszáras, narancssárga konyhaszekrényében, a linóleumpadlóban, a világosbarna lakkozott, szögletes szekrényisorban, a kalocsai hímezéses terítőben és az asztalon álló, kissé mindig poros művirágban.

Márti mama ezután is a megszokott ételeit főzte, főként körömpörköltet, töltött káposztát, kocsonyát és más hagyományos ételt, amelyek apám ízlésétől igen messze álltak. Bár ők sem vezettek otthon kóser konyhát, de azért apám szerint az ilyen alantas koszt minden képzeletet felülmúlt. Márti mama maradiságával szemben a mi szűkebb családjunk, apám felvilágosultságának és nyitott szellemének köszönhetően, a rendszerváltás után nem sokkal bevezette otthon a reformétkezést.

A reformszakácskönyvet apám hozta haza egyik este, és vacsora előtt bejelentette, hogy szeretne nekünk valami fontosat mutatni. Egyben megkérte anyámat, hogy most az egyszer próbálja időben befejezni a terítést, hogy ne kelljen kétpercenként felpattannia az asztaltól. Néma csendben, szinte mozdulatlanul vártuk székeinken a nagy bejelentést. Apám ugyanis megkövetelte az áhítatot, ha szóra nyitotta a száját.

Amikor már a légy zümmögését sem lehetett hallani, kihúzta a háta mögül azt a kicsi, puha borítású füzetkét, amelynek zöld keretbe foglalt borítóján egy ropogósra sült natúr csirkecomb és egy kis zöld saláta virított. Óvatosan végigpörgette a lapokat az ujjai között, megszagolta egyenként, és jó mélyen beszívta az új könyv illatát. Ezután ellenőrizte, elég tiszta-e anyám keze, és átnyújtotta neki.

„Mostantól ez alapján főzz!”, jelentette ki úgy, mintha ezzel váltaná meg az életünket.

Anyám pedig tudomásul vette a nemes feladatot, és belelapozott ebbe az újdonsült szent iratba, amely nem csupán az egészségünket védte ettől kezdve, hanem megtestesült benne az új Magyarország az apám által elképzelt szabad szellemmel és az anyám által vágyott nyugati autóval, ruhákkal és bútorokkal.

Így tehát áttértünk a vajról a margarinra, a rántott húsról és a sült krumpirlírról a salátára és a natúr húsról. Anyámmal pedig nagyon hálásak voltunk

apának, amiért világító fáklyaként mutatta számunkra az utat ebben a linnóleumszagú maradiságban, és kivezetett minket egy jobb életbe, amiért ő bizonyos szempontból a vérét adta azokkal a titkos könyvekkel.

Hőstetteit különösen a vacsoraasztalnál szerette újra és újra elmesélni, én pedig szerettem őt újra és újra meghallgatni, és elképzelni, hogy egyszer talán én is lehetek majd hős ebben a szép új világban, és akkor talán engem is úgy csodálnak az emberek, mint amennyire őt én. Bár az egy kicsit aggasztott, hogyha minden olyan szép és jó lesz, mint ahogy ők azt elképzelik, akkor vajon lesz-e szükség hősökre.

*

A reformszakácskönyv még anya és apa között is teremtett némi békét, bár a dolgok könnyed folyását kissé megnehezítette, hogy apa elzárva tartotta a fiókjában a füzetecskét, talán a régi szamizdatok emlékére. Attól félt, hogy anya főzés közben netán összepiszkolja vagy összegyűri a papírt.

„Veszünk majd egy másikat, ha elhasználódik”, érvelt anyám.

De apám, aki minden holmijára úgy vigyázott, mint a szeme fényére, és már magától a használat szótól is hidegrázást kapott, ettől csak még mélyebbre süllyesztette a receptes könyvet a fiókban.

Akkoriban egyre több holmi halmozódott fel a pincénkben és a lakás gardrójában is. Volt itt magnó, porszívó, elektromos húsdaráló, régi hajszárító. Apám folyton ígérgette, ő megjavít mindent, és megtiltotta anyámnak, hogy szerelőt hívjon, mondván, nem érdemes ilyesmire költeni a pénzt. De aztán általában nem csinált semmit, vagy csak nagy sokára látott neki a javításnak.

Anyám magában puffogott, de nem mert ellenkezni, hiába kellett heteken át seprűvel takarítania, és hiába lett egyhangú az a négy-öt étel, amit meg tudott jegyezni a szakácskönyvből.

A kilencvenes évek elején már jobban keresett, mint apa. Jól menő könyvelőirodája volt a Nagykörúton, és sepregetés közben azt hajtogatta, nem érti, hogy sikeres vállalkozóként miért kell minden délután itt güriznie, és miért nincs joga még ahhoz sem, hogy a szerelőt kihívja.

Végül anyám megemberelte magát, és vásárolt egy új porszívót. Nekem földbe gyökerezett a lábam, amikor először megláttam. Úgy éreztem, mint ha egy amerikai filmbe csöppentem volna. Az ezüstszerű porszívó olyan volt, mint egy űrhajó.

„Bekapcsolhatom?”, kérdeztem anyámat, és óvatosan megérintettem ezt a csodamasinát.

A porszívót hamarosan üzembe helyeztük, és feltakarítottuk az egész lakást. Bearanyozta a délutánunkat ez a modern, csillogó készülék, amely elrepített minket Nyugatra, egy általunk elképzelt gondtalan, modern világba, ahol ilyen viták nem léteznek, mint nálunk, és ahol mindenki boldogan, elégedetten éli az életét.

De az örömömbé némi aggodalom vegyült, amikor arra gondoltam, mit fog szólni apa, ha este hazajön. Mégiscsak kért valamit anyától, amit ő nem tartott be. Tudtam, hogy apám azzal fog érvelni, fordított esetben anya is fel van háborodva, ha apa elengedi a füle mellett a kéréseit. Ami egyébként rendszeresen meg is történt.

Jók voltak a megérzéseim, mert apa némiképp másképp reagált a porszívóra, mint én. Vörös lett a feje, és talán csak a spórolás tartotta vissza attól, hogy kihajítsa a gépet az ablakon.

Kellett neki néhány nap, hogy lehiggadjon, amit anyám meg én elég nehezen viseltünk, tekintve, hogy nem szólt senkihez egy szót sem. Én konkrétan attól féltem, hogy sosem fog megbocsátani.

Anya végül visszavitte a porszívót a boltba, de ez sem segített. Apa azt mondta, maga az elv fáj neki, hogy ennyit ér a szava. Anyám pedig hiába érvelt azzal, hogy ez fordítva elég gyakran megtörténik, apám ettől csak még jobban megsértődött.

Végül túljutottak ezen is, mint annyi mindenben, de rövid csend után a béke valahogy végérvényesen elveszett. Anyám ismét egyre többet rikácsolt, csapkodta az ajtót, röpködtek a szemrehányások, amiért apa egyedül hagyja őt mindennel, értve ezen a gyereket, vagyis engem, a háztartást, a hétköznapi feladatait. Apám pedig egyre mogorvább lett.

Erről aztán megint eszembe jutottak Klári mama szavai. A legrosszabb, amit egy nő tehet, ha folyton elégedetlen, mondta, és úgy tűnt, tudhat valami ősi dolgot a férfiakról. Apámat ugyanis nem különösebben hatotta meg anyám mérge, egyre kevesebbet láttuk, eltűnt hétvégére is. Azt mondta, ki kell pihennie a munka fáradalmait. Anyám pedig otthon zokogott a rántott hús felett, mert csak azért is azt sütötte azokon a hétvégeken, amikor apám elment.

„Így aztán nem lehet senkiből szeretetet kicsikarni. Ezt tudnod kell, Eszter”, csóválta Klári mama a fejét, amikor meglátogattam, és elmeséltem neki, mi a helyzet otthon.

Magyarázni kezdett, hogy ezek a mai nők mennyire nem értenek a férfiakhoz, és fogalmuk sincs, hogy kell az orrukba karikát fűzni, bezzeg a régi asszonyok, azok még tudták, hogy mindig egy nőnek kell a férfit a hátán elvinnie. Aztán a ceruzával megrajzolt szemöldökét emelgetve elmesélte, hogy bizony az én megboldogult drága nagyapámnak, Sándor papának is megvoltak a maga ügyei.

„Ettől eltekintve áldott jó ember volt”, jelentette ki, majd hozzátette, hogy vannak bizonyos dolgok, amelyekkel jobb nem foglalkozni.

Akkoriban azt gondoltam, Klári mamának igaza lehet, hiszen anyám módszere láthatóan nem működött, és azt reméltem, ha én felnőttként mindent egészen másképp, anyánál sokkal okosabban, megértőbben fogok majd csinálni, akkor minden rendben lesz.

*

A sok veszekedés, morgolódás végül megtette a hatását. Apa egy szép, tavaszi napon bejelentette, hogy megismerkedett valakivel. A dolog nem lepett meg a fentiek miatt, de nem állítom, hogy nem fájt iszonyúan. Ugyanakkor próbált a maga módján nagyvonalú lenni. Azt mondta, szívesen él kétlaki életet, ha anyám ezt elfogadja, mert a család is fontos a számára.

Ezt én utólag tudtam meg, mert amikor erről beszéltek, épp a szobámban tanultam. Csak a síri csendre lettem figyelmes, ami olyan volt, mint ha teljesen megszűnt volna körülöttem az élet. Anyám nem járkált a lakásban, nem hallottam a fürdő ajtajának csapódását, sem a mosógép zúgását, vagy a tányérok csörömpölését a mosogatóban, nem zúgott a porszívó, sőt, még a telefon sem csörgött. Egyszerűen a némaság volt, amitől nyugtalan lettem, és odaszaladtam a kulcslyukhoz, hogy körbekémleljek. De sajnos túl nagy volt a nappali, ezért csupán a könyveket és az előtte álló íróasztalt láttam.

Aztán egyszer csak megütötte a fülem valami halk nesz. Először azt hittem, egy állatka nyöszörgése, de ahogy egyre jobban figyeltem, rájöttem, hogy bizony ez anyám hangja, méghozzá nem épp örömteli, hanem valami sírásféle, ami, akárhogy is gondoltam utólag, érthető volt ebben a helyzetben.

Amikor számomra is kiderült, miért sír anyám, rá kellett jönnöm, hogy ő valószínűleg nem a nagyvonalúságot látta meg apám ajánlatában. És minden apám iránti lojalitásom ellenére, meg tudtam anyámat érteni, hiszen magam sem örültem annak, hogy a dolgok végül idáig jutottak. Sokszor én is igazat adtam anyámnak, értettem, miért veszekszik apámmal, csak hát ott zakatoltak a fejemben Klári mama szavai, aki megmondta, hogy a férfiak-

kal nem érdemes harcolni, ők ilyenek és kész. Ezért ekkor sem tudtam eldönteni, ha fáj is nekem az, hogy apám elmegy, vajon alakulhatott-e volna másképp az életünk. Vajon ki lehet-e bírni, megéri-e szó nélkül hagyni mindent, ahogy Klári mama javasolta? De aztán arra jutottam, hogy nyilván én még túl kicsi vagyok ahhoz, hogy ezt eldöntsem, a felnőttek biztos jobban tudják a választ.

*

Nemsokára eldőlt, hogy válni fognak. Amikor osztozkodásra került a sor, apa a családi vagyon nagy részét magának akarta. Ez elsőre tűnhet akár furcsának is, kivéve, ha elfogadom Klári mama útmutatóját a békés férfi–nő kapcsolathoz, mert akkor érthető, hogy járt neki ennyi a sok kellemetlenségért, amit anyám a viselkedésével okozott neki. Ehhez képest igazán semmiségnek tűnt, hogy anyám már évek óta jobban keresett apámnál, a fizetését pedig az utolsó fillérig beadta a közösbe, és még azért is magyarázkodnia kellett, ha vett magának vagy nekem egy új ruhát.

De aztán rájöttem, nem érdemes nekem az ilyen részletekkel törődni és az igazságot keresni. A legjobb, ha az egészből kimaradok. Eleinte ugyanis mindig megtaláltak a problémáikkal, és én megtisztelve éreztem magam, hogy ennyire számít nekik a véleményem, és próbáltam közöttük igazságot tenni. De ha bevallottam, amit egy-egy konkrét ügyről valójában gondoltam, akkor mindkettőnél igencsak rosszul jártam.

Anyám folyton azzal jött, hogy apám egy mocskos, aljas gané, aki egész életében csak kihasználta. Apám pedig arra célozgatott, hogy anyám egy pénzéhes kurva, akit az utóbbi években nem érdekelt semmi a karrierjén kívül. Én végül csak bólogattam, mosolyogtam, mintha mindkettejüknek igazat adnék. Holott nem értettem sem azt, amit apa, sem azt, amit anya mondott, és semmi másra nem vágytam, mint hogy vége legyen az üvöltözésnek, lehessen ismét nevetni, nyugodtan kérdezni, válaszolni anélkül, hogy mindenki azt figyelné, mit forral ellene a másik.

De már semmit sem lehetett visszacsinálni. Anyám bőre kisebesedett a szeme alatt a sok sírástól, a haja csapzott volt, lefogyott, a ruhái lógtak rajta, öregnek és csúnyának láttam. Amikor elmentünk együtt moziba, ültünk egymás mellett a sötétben, és én végre jól akartam érezni magam, de ő újra és újra sírva fakadt. Tudtam, meg kéne őt érintenem, sajnálnom kéne, de csak émelyegtem és borzongtam, és arra gondoltam, én nem ilyen anyát, nem ilyen családot akartam. Teljesen kétségbe ejtett az a gondolat, hogy egyszer én is anyám sorsára juthatok.